

Borut Gombač
MOJ EDINI NAROČNIK IMA
ZELO SLABE ŽIVCE

»Kdor hoče danes živeti samo od pisanja, je, žal, prisiljen v določene kompromise – S skrajno doslednostjo sledim svoji zgodbi, ki ne prenese pretvarjanj.«

Borut Gombač je pesnik za otroke (*Prostorček in Minutka, Največji časopis na svetu*) in odrasle (*Razblinjene dlani*), pravljicar (*Velike oči male budilke*) in dramatik (*Zabava za rojstni dan*, uprizorjena kot lutkovna predstava) in pisec radijskih iger (*Vžigalica v snegu, Gluha gora, Skozi zaprta vrata*). Zaposlen je v Univerzitetni knjižnici Maribor in je aktiven sooblikovalec literarnega življenja v Mariboru, zlasti vsakoletnih aprilskih prireditev Ko te napiše knjiga.

Bina Štampe Žmavc je ob lanski nominaciji za večernico, prav tako s pravljicami, v intervjuju rekla, da se prostor slovenske mladinske književnosti očitno oži in fokusira na eno samo predvidljivo temo. Se strinjate?

Ne vem, morda se motim, a zdi se mi, da ni problem v predvidljivosti teme, ampak v njeni ubeseditvi. Če prebereš, na primer, roman Draga Jančarja ali Lojzeta Kovačiča, boš posameznega avtorja z lahkoto prepoznal, četudi bosta obdelovala isto ali vsaj zelo sorodno temo in četudi njuno ime ne bo zapisano na platnicah. Bojim pa se, da so si pisave mnogih slovenskih mladinskih pisateljev vedno bolj podobne. Še tako 'šokantno vznemirljiva' tema me kot bralca in pisca ne vznemiri, če ni ustrezno vznemirljiva tudi njena forma. Kajti le unikatnost forme (pisave) omogoča osvetlitev teme s strani, ki je še ne poznamo. Odkrivanje neznanega v znanem pa je seveda ena izmed bistvenih lastnosti dobre literature.

Vaše pravljice se zdijo še posebno »nepredvidljive«. So sodobne pravljice, ne

zatekajo se k tradicionalnim likom in rešitvam, v običajno vsakdanost običajnih junakov vstopa pravljичnost »zgolj« kot v resničnem nemožna aktivnost. Osupljiva je samoumevnost, s katero postaja v vaših pravljicah nemogoče mogoče.

Veseli me, da govorite o pravljicah in ne o zgodbah. Ob predstavitvah knjige in v nekaterih ocenah se je namreč uporabljal izraz zgodba. Čeprav je v *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* zgodba označena kot nekaj, kar lahko pripoveduje ne samo o resničnih, ampak tudi o izmišljenih dogodkih, se mi zdi definicija pravljice kot pripovedi, za katero je značilna in bistvena domišljajska nadgradnja, veliko bliže mojemu načinu pisanja. Predmeti in pojmi, ki so v mojih pravljicah v aktivnem odnosu z glavnim junakom knjige, praviloma niso le mrtve reči, ampak so v sebi in navzven osvobojeni svoje mehanike ali statične funkcionalnosti. A da ne bo pomote, niso živi zato, ker jih skozi čas in prostor vodim na nevidnih nitkah. Šele takrat, ko so nitke tako tanke in tako razpršene, da jih sploh ni več, da so le še zrak, ki napolni pljuča (moja in junakova), tudi v resnici oživijo. Postanejo samostojna in samosvoja poetična bitja. Moje je le, da jih pazljivo opazujem, jim čim bolj tankočutno prisluhnem in vse to skrbno zapišem.

Je mogoče govoriti o sporočilnosti vaših pravljic? Morda vendarle o korektnosti in toleranci (recimo v pravljici Meja) ali o zelo nemoteči in previdni poučnosti (v pravljici Tako lep sončen dan)?

Mislilim, da. Če so pravljice vsaj kolikor toliko večplastne, kar je pač značilnost dobre literature, se prav v vsaki hočeš nočeš zmeraj lahko najde tudi povsem 'vsakdanja' sporočilnost ali celo 'previdna poučnost'. Morda bi nekatere segmente problematike netolerance do drugačnih našli tudi v pravljici *Mamina baretka in drseči šolski copati*. Lahko, da je nekeje v ozadju pravljice *Rojstni dan*

upor do nekih togih družbenih norm, značilnih za svet odraslih. Pa tudi v podtalju pravljic *Ping-pong* in *Sonce na ledeni sveči* se najverjetneje skriva odtujenost sodobnega urbanega okolja oziroma želja po njenem preseganju. In še bi se našlo. Toda to je že stvar branja. Zame kot pisca pravljic pa je gotovo bistveno pretanjeno širjenje domišljjskega sveta in predvsem čimbolj polnokrvno naseljevanje v njem.

Čeprav se na koncu prebrane pravljice včasih zdi, da je vse skupaj izšlo iz bežne domisljice, je izpeljava vselej perfekcionistična. Težko bi si predstavljali, da bi vi »štancali« pravljice (ali pesmice ali radijske igre, kar so vse vaši žanri za otroke).

Kdor hoče dandanes živeti samo od pisanja, je žal prisiljen v določene kompromise. Zato sem pri ocenjevanju piscev s 'pretirano' velikim opusom zelo previden. Jasno – če nekdo ravni 'štancanja' nikoli ne preseže, me kot bralca ne zanima. Če pa mu kdajpakdaj uspe napisati nekaj, kar je resnično dobro, se pač osredotočim samo na to. Zato rajše kot o 'štancanju' z rahlo priprtimi očmi govorim o obrtni spretnosti, ki jo nekateri pisci v določenih obdobjih bolj ali manj spretno izkoriščajo za svoje preživetje. Sam ne živim od pisanja. In glede na svoj dlakocepsko dolgotrajni način ustvarjanja z njim tako ali tako ne bi mogel preživeti, zato se mi s problemi lastnega pisateljskega preživetja na ta način pač ni potrebno ukvarjati. Čeprav pisatelj določeno občutljivost za neizmerljivo razsežnost žive besede najverjetneje prinese s sabo že na svet, se pisanja, ki presega zgolj obrtno spretnost, lahko nauči le z vsakokratnim lastnim ustvarjanjem. Branje drugih je seveda nujno, a naj je še tako temeljito in zavezujoče, ti v trenutku, ko obsediš pred praznim listom papirja, ne pomaga prav veliko. Prve pravljice *Velikih oči male budilke* ni v knjigi, ker je le slutnja,

tudi zadnje pravljice ni v knjigi, ker sem v njej preseženo obrtno raven na nek način zabetoniral, zadušil. Pravljic v stilu *Velikih oči male budilke* bi v trenutku, ko sem zadevo zaključil in sem bil nekako 'v', lahko napisal vsaj še za tri knjige, vendar se mi to ne bi zdelo pošteno, zdi se mi, da bi na tak način, ki je za pisca vsekakor udobnejši, zvijačno prevaral bralce in predvsem sebe. Če je torej moje pisanje morda res zunaj stereotipov, ni zato, ker bi na vsak način hotel biti drugačen, ampak zato, ker pač s skrajno doslednostjo sledim svoji zgodbi, ki ne prenese pretvarjanj.

Pišete ves čas zgolj »iz sebe« ali pišete, ko se pojavi »naročnik«?

Moj edini naročnik ima zelo slabe živce, je zadirčen, trmast in me največkrat sploh ne zna in noče razumeti. Zato se ga, kadar mi v dolgih nočeh pisanje nikakor ne gre od rok in večina zapiskov roma v koš, kar nekoliko bojim. Včasih mi tudi po več let hkrati vroče diha za ovratnik, a to mu, glede na to, da domuje v moji glavi, pač ni pretežko.

Zdi se, da si vaše knjige pri založbi Aristej prislужijo poseben ilustratorski prijem, tako se je zdelo ob opremi za Prostorček in Minutko in seveda tudi ob opremi Velikih oči male budilke. Gre za kakšno posebno sodelovanje med vami in opremljevalci?

Pravzaprav je veliko likovnosti že v sami formi mojih tekstov za otroke. To velja zlasti za pesmi v *Prostorčku in Minutki*, ki jih na svoj način nadgrajujejo kontrastne fotografije Tomaža Vrliča. V *Velikih očeh male budilke* sem tekst likovno razgibal le v posameznih, največkrat igrivih detajlih in je bilo to pač bolj ali manj organska posledica samega dogajanja v pravljici. Branje proznega teksta je seveda drugačno od branja pesmi, zato ga nisem hotel pretirano otežiti. Je pa zato knjigo s presenetljivo tankočutnostjo

opremil ilustrator Didi Šenekar. Založba Aristej oziroma njena urednica Emica Antončič prakticira sodelovanje med piscem in ilustratorjem že med nastajanjem knjige, kar pozdravljam in je za končno podobo knjige zelo dobro. Uspeh ilustracij pa je vseeno v največji meri odvisen od možnosti, ki jih za dobro ilustracijo nudi tekst sam po sebi, od ilustratorjevega posluha zanj in seveda od njegovih individualnih kvalitiet.

Petra Vidali

**Igor Karlovšek
OD GIMNAZIJKE DO
GIMNAZIJKCA**

»Z radikalno osnovo sem želel odpreti oči vsem trem institucijam, odgovornim za vzgojo otrok: družini, šoli in državi (pravosodju).«

Ali naslov vašega romana namerno aludira na legendarno Ingoličevo delo?

Običajno napišem naslov svojega dela na koncu in imam pred tem kakšen delovni naslov, da lahko napisano shranjujem na računalniku. V tem primeru sem naslov *Gimnazijec* dal zaradi tega, ker sem želel potegniti vzporednico s težavami, ki so predstavljale trideset let nazaj mladim nekaj groznega in nepremostljivega, in s težavami, s katerimi se soočajo današnji mladostniki, pri čemer mislim na nasilje v družini in družbi, sistem izobraževanja in prevzgoje. Gimnazijec je vzporednica Ingoličevi *Gimnazijki*, pri čemer je zelo jasno, da je bil moj namen preverjanje načina, kako se je razreševal težak konflikt med uveljavljenim načinom življenja in odklonom v času *Gimnazijke* in kako se rešuje tak konflikt zdaj.

Ali menite, da razlike med vašim in Ingoličevim delom pričajo o »naravnem razvoju« mladostniške problemskosti?

Linija teče od družin z lepo fasado do popolnih nedružin, od malce naivne in malce patetične želje, da bi gimnazijka skočila z Eifflovega stolpa do nenehne grožnje smrti pri gimnazijcu. So danes resnične težave mladih bolj krute ali je samo čas bolj naklonjen neolepševanju?

Vsekakor je to naravni razvoj, kar lahko opazimo na vsakem koraku. Samo za primer: pred petdesetimi leti je več kot polovica prebivalstva svoje starše onikala, otroci so si starše komajda upali pogledati, dvajset let kasneje je bilo že malce drugače, ampak še vedno je bilo nepojmljivo, da bi otroci karkoli zabrusili staršem, sedaj pa je že tako daleč, da skoraž v vsaki družini vidiš ali slišiš vpitje, prepire, povsem nekaj normalnega je, če otrok zabrusi staršem, da nimajo pojma, da so bedaki ali kaj hujšega. Razlika med včeraj in danes je prav gotovo tudi v tem, da so težave nekoč bolj skrivali, danes pa hitreje pricurrljajo v javnost; odprtost in dostopnost vsakega kotička življenja medijem je storila svoje. Mlada generacija je imela v osnovi vedno enake težave, vendar pa so težave zdaj zaradi vedno večjih socialnih in družbenih pritiskov večje. V Sloveniji spet skoraj vse merimo po denarju. Kdor ima denar, je na poti v lepše življenje kot tisti, ki ga nima. Bogati starši omogočijo otrokom stvari, o katerih vrstniki lahko samo sanjajo (drag študij, udobno bivanje med časom študija, avtomobile, potovanja, dodatno izobraževanje ...), in čakajo jih dobro plačano delovno mesto, ugled, napredovanje. Družba se je izredno hitro razslojila in to se še dogaja, nekateri neizmerno bogatijo, drugi so določeni za presežke, izgubljajo službe, po pol leta ne dobijo plače, so žrtve stečajev, brezposelnosti. Otroci ne živijo zunaj tega dogajanja, čutijo in občutijo vse to in še več.

V Gimnazijcu se zgodi prestop morda najbolj neprebojne meje v mladinski literaturi (vsaj slovenski), zrušitev naj-